

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Ετυμολογία της λέξης «Μουσική»

Η λέξη μουσική, σύμφωνα με τα γραπτά των αρχαίων Ελλήνων ποιητών και φιλοσόφων παράγεται από το «Μούσα». Το Μούσα πάλι, παράγεται από το μαούσα = Μούσα. Το «μα» είναι ρίζα του ρήματος μάω-μω = επινοώ ή ψάχνω ή ζητώ διανοητικά. (Στη δωρική διάλεκτο η λέξη «Μούσα» είναι «Μώσα»).

Η λέξη μουσική

Η μουσική διαχωρίστηκε από το λόγο, τη γλώσσα και έγινε αυτόνομη τέχνη η οποία ωστόσο συνέχισε να είναι ενταγμένη μέσα στον λόγο.

Αρχαία Ελληνική Μουσική

Η αρχαία ελληνική μουσική κατέχει ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στους μουσικούς πολιτισμούς της Αρχαιότητας και άσκησε μεγάλη επίδραση σε μεταγενέστερους μουσικούς πολιτισμούς στην Ευρώπη αλλά και στη Μέση Ανατολή, κυρίως στον αραβικό μουσικό πολιτισμό. Η επίδραση αυτή αφορά, τουλάχιστον στην περίπτωση της ευρωπαϊκής μουσικής, την αισθητική της μουσικής, την μουσική δημιουργία, την μουσική αγωγή και γενικότερα τη θέση της μουσικής στην παιδεία, τη θεωρία της μουσικής και άλλους τομείς, οι οποίοι είναι σήμερα, όπως άλλωστε και οι προηγούμενοι αντικείμενο της μουσικολογίας(λ.χ. η γένεση της όπερας).

Πηγές

Η πρώτη και βασική κατηγορία πηγών είναι οι γραπτές πηγές. Οι γραπτές πηγές χωρίζονται σε δύο επιμέρους κατηγορίες, σε πρακτικές και θεωρητικές πηγές. **Πρακτικές** πηγές λέγονται τα σωζόμενα αποσπάσματα μουσικής σε μουσική σημειογραφία(δύο Δελφικοί ύμνοι του Απόλλωνα, ο επιτάφιος του Σικείου κ.ά.). **Θεωρητικές** πηγές λέγονται τα κείμενα για τη μουσική. Στις θεωρητικές πηγές υπάγονται εκτός από τις ειδικές πραγματείες θεωρίας της μουσικής και οι πολυάριθμες αναφορές στη μουσική και στη μουσική ζωή που περιέχονται σε λογοτεχνικά, φιλοσοφικά και ιστορικά έργα. Θεωρητικές πηγές αυτής της κατηγορίας ονομάζονται συχνά εδώ φιλολογικές πηγές. Οι θεωρητικές σε αντίθεση προς τις πρακτικές είναι πολλές και περιέχουν πολύτιμες και συχνά εκτεταμένες πληροφορίες για πολλά ζητήματα, ωστόσο υπάρχουν κενά και δυσκολίες στην κατανόησή τους. Τα κυριότερα έργα είναι του Αριστόξενου, του Ευκλείδη, του Νικόμαχου και του Αλύπιου (ο οποίος μας δίνει λεπτομερείς πίνακες της αρχαίας ελληνικής μουσικής γραφής).

Εκτός από τις γραπτές πηγές, μια άλλη σπουδαιότατη κατηγορία πηγών είναι οι εικονογραφικές μαρτυρίες ή εικονογραφικές πηγές (απεικονίσεις σκηνών μουσικής ζωής σε αγγεία), καθώς επίσης και τα ανευρισκόμενα στις ανασκαφές λείψανα μουσικών οργάνων.

Ιστορική Επισκόπηση

Η ιστορία της αρχαίας ελληνικής μουσικής μπορεί να υποδιαιρεθεί σε δύο μεγάλες περιόδους:

Α. Τη μυθολογική μέχρι τον 8ο π.Χ. αιώνα συμπεριλαμβανομένων και των ομηρικών χρόνων. Οι πηγές μας για την εποχή αυτή είναι λίγες και περιορίζονται σε θραύσματα μουσικών οργάνων και αναπαραστάσεις σκηνών της μουσικής ζωής, καθώς και σε διάφορους μύθους και παραδόσεις που διατηρήθηκαν και στα ιστορικά χρόνια.
Β. Ιστορική περίοδος που μπορεί να υποδιαιρεθεί στις παρακάτω μικρότερες εποχές:

- 1) Αρχαϊκή εποχή (8ος - 7ος π.Χ. αιώνας).
- 2) Πρώτη κλασική εποχή (7ος - τέλος του 6ου π.Χ. αιώνα).

Μπορεί να γίνει ένας λίγο - πολύ σχηματικός διαχωρισμός ανάμεσα σε τραγούδια για Θεούς, δηλαδή μουσική για την θρησκευτική λατρεία, και τραγούδια για ανθρώπους, δηλαδή κοσμική μουσική.

Στην πρώτη κατηγορία (τραγούδια για θεούς) ανήκουν κατ' εξοχήν ο ύμνος, ο παιάνας, ο διθύραμβος κ.ά. Στη δεύτερη κατηγορία (τραγούδια για ανθρώπους) ανήκουν μεταξύ άλλων ο υμέναιος και το επιθαλάμιον, ο θρήνος, το επινίκιον κ.ά.

Εκτός, όμως, από τις μουσικές και ταυτόχρονα ποιητικές μορφές από τον 7ο αιώνα π.Χ. ήταν γνωστές μουσικές μορφές που δεν συνδυάζονταν με τον ποιητικό λόγο - υπήρχε δηλαδή μ' άλλα λόγια καθαρή οργανική μουσική. Ένα τέτοιο είδος είναι ο «νόμος». Οι νόμοι ήταν αρχικά απλές μελωδίες πάνω στις οποίες τραγουδούσαν ποιήματα αφιερωμένα στους Θεούς. Ονομάστηκαν νόμοι γιατί απαγορευόταν αυστηρά η απομάκρυνση και παρέκκλιση από τις θεμελιώδεις αρχές του.

3) Στα τέλη του 6ου/αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. γεννιέται η αττική τραγωδία που έχει τις αρχές της στον απαντητικό τρόπο εκτέλεσης του διθύραμβου (εναλλαγή εξάρχοντος χορού) και στην επαύξηση της σπουδαιότητας του διαλογικού μέρους με την εισαγωγή των υποκριτών. Η αττική τραγωδία ήταν ένα μουσικό έργο με την αρχαία ελληνική σημασία της λέξης, δηλαδή ένωση μουσικής, ποιητικού λόγου και χορού. Επίσης αναπτύσσεται το λυρικό τραγούδι (Σαπφώ, Ανακρέων κ.ά.). Εκπρόσωπος της περιόδου είναι ο Θαλήτας, ο Τυρταίος, ο Αλκμάν, ο Στησίχωρος, ο Σακάδας κ.ά. Ανακαλύπτεται το σύστημα γραφής και μπαίνουν οι βάσεις των νόμων της ακουστικής από τον Πυθαγόρα. Η λυρική ποίηση αναπτύσσεται στον μέγιστο βαθμό με τον Σιμεωνίδα και τον Πίνδαρο, η τραγωδία με τους

μεγάλους τραγικούς, η αττική κωμωδία με τον Κρατίνο, Ευπολι και Αριστοφάνη.

Η μουσική συνδέεται με την αντίληψη ότι η μουσική μπορεί να ασκεί επίδραση στην ψυχή του ανθρώπου.

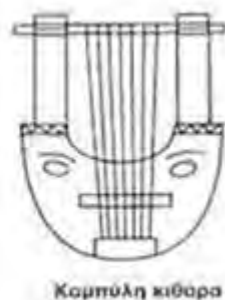
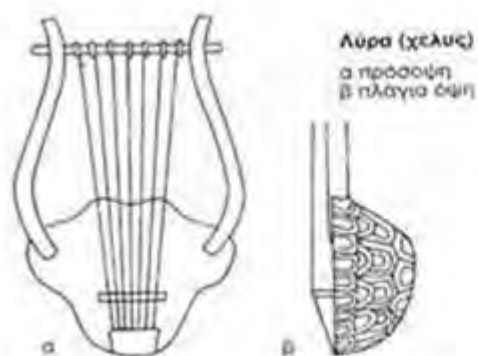
Ο Δώριος τρόπος έλεγαν, δυναμώνει τον χαρακτήρα, διδάσκει θάρρος εμπρός στον κίνδυνο και καρτερικότητα στη δυστυχία. Ο Φρύγιος ο τρόπος του διθυράμβου -όπως και ο ήχος του αυλού- έχει τη δύναμη να ξεσηκώνει και να φλογίζει τα πνεύματα.

4) Ελληνιστική εποχή, Αλεξανδρινή και μεταλεξανδρινή εποχή μέχρι την κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ.

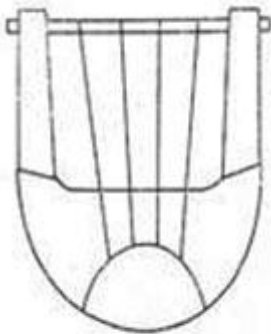
Ύστερα από τη μακεδονική κατάκτηση, η μουσική δημιουργική φλόγα άρχισε λίγο - λίγο να σβήνει. Η μουσική δραστηριότητα μεταφέρεται σε άλλες πόλεις εκτός Ελλάδας π.χ. στην Αντιόχεια και στην Αλεξάνδρεια. Η τελευταία αυτή περίοδος της αρχαίας ελληνικής μουσικής, άφησε λιγοστά ονόματα όπως του Τελεσία, του Θεόκριτου και του Μεσομήδη. Στην Αλεξάνδρεια των Πτολεμαίων σώζονται αρκετά ονόματα εκτελεστών. Τον 2ο π.Χ. αιώνα ανακαλύπτεται στην Αλεξάνδρεια από τον Έλληνα μηχανικό Κτησίβιο το όργανο «ύδραυλις» από το οποίο προήλθε το εκκλησιαστικό όργανο.

Μουσικά όργανα.

Τα πιο γνωστά μουσικά όργανα είναι ο αυλός και η λύρα. Οι κυριότερες μορφές οργάνων του τύπου λύρας στην αρχαία Ελλάδα ήταν η φόρμιγξ, η λύρα, η βάρβιτος και η κιθάρα.

Η φόρμιγξ έχει τα χαρακτηριστικά της κιθάρας μάλλον και συνήθως 4, αλλά επίσης και 2,3,5 ή και 6 χορδές.

Φόρμιγξ

Βαρβίτος

Και τα τέσσερα παραπάνω όργανα -τα πιο διαδεδομένα έγχορδα όργανα, τουλάχιστον στους κλασικούς χρόνους- παίζονταν με πλήκτρο.

Μια άλλη κατηγορία εγχόρδων αποτελούσαν τα ψαλτικά όργανα - δηλαδή τα παιζόμενα με τα δάχτυλα, χωρίς πλήκτρο. Σ' αυτά ανήκουν μεταξύ άλλων το τρίγωνον (=άρπα) και η μάγαδισ, πολύχορδο όργανο τύπου άρπας με χορδές κουρδισμένες ανά ζεύγη σε διάστημα ογδόης. Η σαμβύκη ήταν επίσης είδος άρπας με ύψος πάνω από ένα μέτρο, παιζόταν δε με πλήκτρο. Από τα λαουτοειδή όργανα το πιο γνωστό ήταν η πανδούρα (ή πανδουρίς ή πάνδουρος, ή τρίχορδον), η οποία παιζόταν επίσης με πλήκτρο. Τα έγχορδα με δοξάρι ήταν στην αρχαία Ελλάδα, όπως και σ' όλους τους αρχαίους μουσικούς πολιτισμούς, άγνωστα. Όλα τα έγχορδα όργανα ήταν νυκτά, είτε με τα δάχτυλα του εκτελεστή, είτε με πλήκτρο.

Τρίγωνον

Γωνιώδης ὄργανον

Από τα πνευστά ὄργανα το πιο γνωστό και διαδεδομένο ἦταν ο αὐλός.

Ὁ Δίαυλος

Ὁ Σάλπιγξ

Εκτός από τα ἐγχόρδα ὄργανα (χορδόφωνα) και πνευστά (αερόφωνα) υπήρχαν επίσης πολλά κρουστά ὅπως τα σείστρα, τα κρόταλα, τα κύμβαλα και άλλα ιδιόφωνα και μεμβρανόφωνα.

Το Θεωρητικό σύστημα

Το Θεωρητικό σύστημα των αρχαίων Ελλήνων στηριζόταν στα τετράχορδα. Το τετράχορδο ἦταν ένα σύστημα που αποτελείτο από 4 φθόγγους, από τους οποίους οι 2 ακραίοι σχημάτιζαν διάστημα τετάρτης καθαρής. Το διάστημα αυτό της τετάρτης ἔμενε πάντοτε αμετάβλητο, γι' αυτό οι δύο ακραίοι φθόγγοι λέγονταν «μένοντες» ή «εστῶτες» ή «ηρεμοῦντες» και ἦταν σταθεροί φθόγγοι, ενώ οι 2 ενδιάμεσοι που μεταβάλλονταν λέγονταν «κινητοί». Οι αρχαίοι θεωρητικοί χρησιμοποιούσαν τους φθόγγους σχεδόν πάντα σε κατιούσες σειρές.

Τα συστήματα αυτά (μείζον - ελάσσον) δεν είναι κλίμακες. Γίνονται κλίμακες αν ενταχθούν σ' ένα γένος. Ὅπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι αρχαίοι θεωρητικοί χρησιμοποιούσαν κατιούσα σειρά φθόγγων. Μπορεί να γίνει και το αντίστροφο, αρκεί να τηρηθούν σωστά οι σχέσεις μεταξύ των

φθόγγων.

Στην αρχαία ελληνική θεωρία της μουσικής δεν υπάρχει η έννοια του απόλυτου τονικού ύψους. Γι' αυτό το λόγο μπορούσε κάθε φορά η αφετηρία της κλίμακας (αρμονίας) να είναι διαφορετική σε διάφορα τονικά ύψη, οι σχέσεις όμως των διαστημάτων πάντα ίδιες. Ο Πυθαγόρας, μαθηματικός που έζησε τον 6ο π.Χ. αιώνα, ασχολήθηκε με τις ακουστικές βάσεις της μουσικής. Χρησιμοποίησε το μονόχορδο -δεν ήταν μουσικό όργανο- το οποίο αποτελούνταν από μία χορδή τεντωμένη πάνω σε μία ξύλινη βάση (ηχείο), και ένα καβαλλάρι. Μ' αυτό ο Πυθαγόρας μελέτησε και καθόρισε τις σχέσεις των μουσικών διαστημάτων και έβαλε τις βάσεις του μουσικού συστήματος. Έτσι αν μία τεντωμένη χορδή χωριστεί σε δύο ίσα μέρη, το ένα μέρος, δηλαδή το $1/2$, μας δίνει την οκτάβα ή δια πασών. Αν χωριστεί σε τρία μέρη η χορδή, τα δύο, δηλαδή τα $2/3$ μας δίνουν το διάστημα της καθαρής πέμπτης, αν χωριστεί σε τέσσερα μέρη, τα τρία, δηλαδή τα $3/4$ μας δίνουν το διάστημα της καθαρής τετάρτης. Μ' αυτό τον τρόπο ο Πυθαγόρας καθόρισε τις σχέσεις των διαστημάτων κι έβαλε τις βάσεις του μουσικού συστήματος, που ακολούθησαν πρώτα ο Μεσαίωνας και έπειτα η Αναγέννηση.

Μουσική σημειογραφία

Η γνωστή σήμερα σημειογραφία της αρχαίας ελληνικής μουσικής παριστάνει τις βαθμίδες του τετραχόρδου σε περισσότερες οκτάβες με κανονικά ή τροποποιημένα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου. Επειδή στηρίζεται στα γράμματα του αλφαβήτου ονομάζεται αλφαβητική σημειογραφία.

Οι Έλληνες είχαν δύο συστήματα σημειογραφίας ένα για την οργανική και ένα για τη φωνητική μουσική. Για την φωνητική και την οργανική μουσική υπάρχουν αντίστοιχα διαφορετικά σύμβολα. Ο Αλύπιος στο έργο του «Εισαγωγή Μουσική» και ο Αριστείδης Κοϊντιλιανός στο έργο του «Περί Μουσικής» αναφέρουν ότι η οργανική γραφή είναι αρχαιότερη και καταγράφεται με τα χαμηλότερα σημεία. Ενώ για την φωνητική γραφή αναφέρουν ότι υιοθετήθηκε τον 5ο αιώνα π.Χ. βασισμένη στο Ιωνικό αλφάβητο και ότι καταγράφεται με τα υψηλότερα σημεία.

Στην οργανική σημειογραφία τα σημεία χρησιμοποιούνται κατά τριάδες, δηλαδή με τρεις διαφορετικές θέσεις του ίδιου σημείου - γράμματος:

α) σε κανονική θέση π.χ. Ε

β) ανεστραμμένο, ύψωνε το φθόγγο ένα τέταρτο του τόνου

γ) απεστραμμένο, ύψωνε το φθόγγο κατά ένα ημιτόνιο.

Υπήρχαν αντίστοιχα σημεία για τις παύσεις (χρόνοι κενά όπως λέγονται) και σημειώνονταν με το αρχικό γράμμα της λέξης Λείμμα (Λ) που σήμαινε την μικρότερη σιωπή, παύση.

Τα σημεία της οργανικής μουσικής λεγόταν σημεία «κρούσεως» και της φωνητικής σημεία «λέξεως».

Η σημειογραφία των αρχαίων Ελλήνων έφτασε να έχει πάνω από 1500 σημάδια. Το σύστημα αυτό είχε ακρίβεια και καθαρότητα αλλά και το μειονέκτημα να μη βοηθά το μάτι και να μην επιδέχεται εξέλιξη.

Η θέση της μουσικής στην κοινωνία και παιδεία των Αρχαίων Ελλήνων.

Η μουσική κατείχε μία ιδιαίτερη θέση στην κοινωνία των αρχαίων Ελλήνων. Ήταν πάντοτε ενωμένη με την ποίηση και το χορό. Ήταν μονόφωνη και ως επί το πλείστον φωνητική. Τόνιζε τον ποιητικό λόγο και υπογράμμιζε όλους τους μελωδικούς και ρυθμικούς τονισμούς που προσέφερε το ποιητικό κείμενο. Η μουσική εξαρτιόταν απολύτως από το λόγο. Ο ρυθμός του στίχου κανόνιζε τον ρυθμό της μελωδίας με αποτέλεσμα από τα ποιητικά μέτρα να γεννιούνται τα μουσικά μέτρα. Βασικά σημάδια που καθορίζουν εκτός από το τονικό ύφος του κειμένου και τη ρυθμική οργάνωση της μουσικής ήταν το «μακρό» (-) και το βραχύ (υ). Η παύση λεγόταν «λείμμα» και συμβολιζόταν με το γράμμα Λ, που πάνω του σημείωναν την ανάλογη ρυθμική διάρκεια (- ή υ).

Είδη ρυθμών: Δάκτυλος: - υυ Λεγόταν «γένος ίσον» και ήταν τετράσημοι. Ανάπαιστος: υυ- Σπονδείος: - - Τροχάιος: - υ Λεγόταν «γένος διπλάσιον» και ήταν τρίσημοι. Ίαμβος: υ - Κρητικός ή παίων: - υ - Λεγόταν «γένος ημιόλου» και ήταν πεντάσημος.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η αρχαία ελληνική μουσική ήταν γενικά μονοφωνική. Οι αρχαίοι Έλληνες τραγουδούσαν, συνόδευαν το τραγούδι τους ή έπαιζαν τα διάφορα όργανα, πάντοτε σε ταυτοφωνία ή σε οκτάβα. Οι συνηγήσεις όμως δεν ήταν άγνωστες. Συχνά η ενόργανη συνοδεία, μία οκτάβα ψηλότερα από την κύρια φωνή, έκανε μελωδικά στολίσια ή διαβατικές νότες. Ο τρόπος αυτός λεγόταν ετεροφωνία, και, δεν άλλαζε καθόλου τον μονοφωνικό χαρακτήρα της ελληνικής μουσικής.

Η μουσική είχε πρωτεύουσα θέση σε κάθε εκδήλωση θρησκευτική ή κοινωνική γιατί οι Έλληνες είχαν πολύ υψηλή ιδέα για τη δύναμη της μουσικής και για την μορφωτική και ηθοπλαστική της αξία. Στα διάφορα μυστήρια (ελευσίνια - ορφικά κ.λ.π.) είχε σημαντική θέση. Στην κλασική εποχή μπήκε στην εκπαίδευση (στην Αθήνα περίπου 590 π.Χ. επί Σόλωνος) και αποτελούσε ένα από τα πιο σημαντικά μαθήματα ακόμη και στη Σπάρτη. Στους διάφορους αγώνες ιδιαίτερα στα Πύθια και στα Δήλια γίνονταν και διαγωνισμοί μουσικής.

Πολύ σπουδαία ήταν η άποψη των αρχαίων Ελλήνων ότι η μουσική είχε ηθοπλαστικό χαρακτήρα. Σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη, η μουσική είχε τη δύναμη να επιδρά θετικά ή αρνητικά στη θέληση του ανθρώπου. Το «ήθος» της μουσικής εξαρτιόταν ιδιαίτερα από τον τρόπο.

Ο Δώριος τρόπος, εμπνέει θάρρος, έχει αρρενωπό χαρακτήρα, φέρνει ψυχική ισορροπία, κάνει τον άνθρωπο ισχυρότερο και από τη μοίρα του.

Ο Φρύγιος τρόπος, φλογίζει τα πάθη, προκαλεί έκσταση (γι' αυτό και είναι ο κύριος τρόπος του Διθυράμβου).

Ο Λύδιος τρόπος, είναι η τονικότητα του μοιρολογιού, του τρυφερού και οικείου.

Την άποψη αυτή υποστήριξαν οι μεγαλύτεροι φιλόσοφοι της αρχαιότητας, ο Πλάτωνας στην «Πολιτεία» του που θεωρεί τη μουσική ως ακρόπολη της Πολιτείας και ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» και ιδίως στα «Μουσικά» προβλήματα.

Αρμονία των σφαιρών.

Σύμφωνα με τη Σχολή των Πυθαγόρειων, οι πλανήτες καθώς περιστρέφονται παράγουν διάφορους μουσικούς ήχους που δεν τους ακούμε. Αυτό το σύνολο των μουσικών ήχων λέγεται «αρμονία των σφαιρών». Η μουσική για τον Πυθαγόρα ήταν πάνω απ' όλα μια μαθηματική επιστήμη η ουσία της οποίας ήταν ο αριθμός και η ομορφιά της, η έκφραση των αρμονικών σχέσεων των αριθμών. Η μουσική ήταν επίσης η εικόνα της ουράνιας αρμονίας, οι αρμονικές σχέσεις των αριθμών μεταφέρονταν στους πλανήτες. Καθώς λέει ο Πλάτωνας, η αστρονομία και η μουσική είναι αδελφές επιστήμες. (Όπως τα μάτια μας φτιάχτηκαν για την αστρονομία, έτσι και τα αυτιά μας φτιάχτηκαν για τη μουσική). Ο Πλίνιος λέει ότι ο Πυθαγόρας ονόμαζε την απόσταση από τη Γη στη Σελήνη ένα τόνο, την απόσταση από τη Σελήνη στον Ερμή, ένα ημιτόνιο, από την Αφροδίτη στον Ήλιο ένα τόνο και μισό, κλπ. Ο Αριστείδης λέει ότι η δια πασών (όγδοη), εκφράζει την αρμονική κίνηση των πλανητών. Τέλος, ο Νικόμαχος, υποστηρίζει ότι τα ονόματα των επτά μουσικών φθόγγων πήραν την ονομασία τους από τους επτά πλανήτες και τη θέση τους προς τη Γη.

Κρόνος		–		Υπάτη
Δίας		–		Παρυπάτη
Άρης	–	Λιχανός	ή	Υπερμέση
Ήλιος		–		Μέση
Ερμής		–		Παραμέση
Αφροδίτη		–		Παρανήτη
Σελήνη		–		Νήτη

Η κίνηση του σύμπαντος και αυτή της ανθρώπινης ψυχής βασίζονται στις ίδιες αρμονικές αναλογίες αριθμών. Συνεπώς, η μουσική με την αριθμητική της αρχή αποτελεί απεικόνιση της τάξης του σύμπαντος, ασκεί όμως και αντίστροφα επίδραση στο θυμικό και το χαρακτήρα του ανθρώπου, και ως ηθικός και κοινωνικός παράγοντας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην εκπαίδευση και το δημόσιο βίο.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

www.wikipedia.org/wiki/Αρχαία_ελληνική_μουσική

users.uoa.gr/~hspyridis/kallipateira.pdf

www.lyravlos.gr/ancient-greek-instruments.asp

kotsanas.com/cat.php?category=21

www.musicportal.grwww.matia.gr/7/78/7806/7806_1_09.html Αμαλία Κ.Ηλιάδη

www.cycladic.gr

www.musicheaven.gr